

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО–НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРИКЛАДНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА
МЕНЕДЖМЕНТУ ІМ. Г.Е. ВЕЙНШТЕЙНА

МАТЕРІАЛИ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

24 ТРАВНЯ 2023 р.

**«АГРОПРОДОВОЛЬЧИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ:
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

м. Одеса

УДК 338.43: 35

Агропродовольчий сектор України в період війни: виклики та перспективи. Матеріали науково-практичної конференції 24 травня 2023 року / кафедра економіки промисловості. Одеса: Одеський національний технологічний університет, 2023. 87 с.

У матеріалах конференції знайшли відображення економічні та соціальні аспекти розвитку агропродовольчого сектору України в період війни. Запропоновані шляхи вирішення найактуальніших та нагальних проблем розвитку підприємств різних галузей агропродовольчого сектору, ОТГ та районів у контексті викликів воєнного часу та післявоєнної відбудови. В доповідях особлива увага приділялась повоєнному відновленню України на засадах сталого та інклюзивного розвитку.

Організаційний комітет конференції

Голова: Павлов О.І., д. е. н., професор

Заступник голови Козак К.Б., д. е. н., професор

Члени комітету: Макаринська А.В., д. т. н., професор

Самофатова В.А., д. е. н., професор

Купріна Н.М., д. е. н., професор

Дідух С.М., д. е. н., доцент

Кулаковська Т.А., д. е. н., доцент

Рекомендовано до друку та розповсюдження в мережі Internet Вченою радою

Одеського національного технологічного університету,

протокол № 14 від 20.06.2023 р.

Матеріали подаються за оригіналами рукописів доповідей

учасників конференції

ЗМІСТ

ГАЛУЗЕВА ТА СОЦІАЛЬНО-ПРОСТОРОВА СПРЯМОВАНІСТЬ ІНКЛЮЗИВНОГО ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ОТГ ТА РАЙОНІВ УКРАЇНИ	6
Павлов О. І., д. е. н., професор Павлова І. О., к. е. н., старший викладач Одеський національний технологічний університет	
ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ: ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОГО СУСПІЛЬНО-ГОСПОДАРСЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ	11
Шевчук В. О., д. е. н., професор Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ	
ЦІНОВА КОН'ЮНКТУРА ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ 2020–2022 РОКІВ	17
Коваленко О. В., д. е. н., старший науковий співробітник Яценко Л. О., к. е. н., старший науковий співробітник Інститут продовольчих ресурсів НААН, м. Київ	
ЗБИТКИ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ УНАСЛІДОК РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ І ЙОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЗГІДНО «НОВОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ»	22
Крисанов Д. Ф., д. е. н., професор Білоцерківський національний аграрний університет	
РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ДОВОЄННИЙ ТА ВОЄННИЙ ПЕРІОДИ	27
Росоха В. В., д. е. н., професор Нечипоренко О. М., д. е. н., чл.-кор. НААН, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»	
МОДУЛЬНІ УСТАНОВКИ ДЛЯ КОРМОВИРОБНИЦТВА	36
Єгоров Б. В., д. т. н., професор Макаринська А. В., д. т. н., доцент Одеський національний технологічний університет	
СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ СТАЛОГО ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД	40
Самофатова В. А., д. е. н., професор Одеський національний технологічний університет	

Література

1. Beaumont J. R. Socially inclusive governance? A comparison of local anti-poverty strategies in the UK and the Netherlands. Doctoral thesis, Durham University. 2000. 332 p.

2. Андрійчук Т. С. Посилення механізмів деліберативної демократії для належного врядування в Україні. *Науковий журнал «Політикус»*. 2022. Вип. 2. С. 7–13. DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2>.

3. Малолеткова О. Засідання Кабінету Міністрів. Уряд хоче пришвидшити відбудову країни. 13 травня 2023 року. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/uryad-hoche-prishvidshiti-vidbudovu-krayini/> (дата звернення: 17.05.2023).

Шевчук В.О., д. е. н., проф.,
професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ: ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОГО СУСПІЛЬНО-ГОСПОДАРСЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ

З'ясовуючи сутність теперішньої війни, слід брати до уваги середовище ноосфери, в якому вона триває. Потрібно «вжитися думкою у поняття субстанції», аби збагнути особливості війни [1, с. 461]. Беручи до уваги, що субстанція – це духоматерія, розпізнавання сутності війни, передбачуваної перемоги та подальшого відродження України відповідно потребують застосування духоматеріального та інших підходів. Ці підходи розкривають найпершу українську перемогу. Вона є мілітарною і здобута тоді, коли Україна провалила наміри блиц-крігу і ворогу не вдалося захопити Київ «за три дні».

Субстанційний підхід поряд із мілітарними силами вимагає урахування духовно-інтелектуальних сил. Вони є обов'язковою передумовою мілітарних сил, а водночас – запорукою очікуваної перемоги та повоєнного відродження. Війна вимагає від світового співтовариства осягнення загальнолюдської місії, покладеної на Україну. Її провідними складовими є кілька найважливіших

умов. 1. Принципово нове світоглядне призначення. Ukraine know-how: Україна знає, «як і куди спрямовано економічний процес – на безсмертя цивілізації чи на її загибель» [1, с.142]. 2. Нова темпоральна місія. Втілюючи її, Україна ініціює написання новітньої національної та загальнолюдської сторінок світової історії. 3. Нове геополітичне призначення. Воно передбачає участь України в облаштуванні світоустрою на новітніх засадах.

...Світоглядна парадигма, котру творить Україна, змінює знаннєву дихотомію, якою мають керуватися суспільства знань. Найпосутнішою серед змін, що впливають на діяльність суб'єктів господарювання, є витіснення смертоносного знання життєствердним. Упродовж 143 років ці зміни утверджуються подвижниками національної школи фізичної економії. Їхній внесок у розв'язання досліджуваної проблематики полягає у формулюванні сукупності природничих засад, які іменуються засадами інституційної теорії економічного розвитку.

Положення, на основі яких належить окреслювати новітні інституційні засади розвитку, мають бути адекватними передбачуваному суспільно-господарському устрою повоєнного періоду. В українській економічній думці вони викладені ще до проголошення незалежності України. Доведено, що «всі суспільні інститути й сама державність» формуються «у залежності від того, як ми розуміємо природу додаткової вартості». Тоді ж вказано і зворотній зв'язок: адже «від того, як сформована держава, залежить існування або ... відсутність» додаткової вартості [1, с. 383].

У контексті обраної проблематики стає необхідним "розпізнавання" об'єкта дослідження. Визначальною передумовою запровадження інституційних положень економічного розвитку є адекватна дефініція абсолютної додаткової вартості. Звернення до її природничих засад потребує прикладної імплементації принципово нової економічної категорії - енергії прогресу, котру належить розуміти як біологічну енергію, яку щорічно

виробляє хліборобство і яка також формулюється як фізичний аналог абсолютної додаткової вартості [1, с. 128, 364, 366].

Потрібен подальший розвиток цих положень на питоми українській інтелектуальній основі. Завдяки зарубіжним науковцям, які поставили українця С. Подолинського на чолі плеяди подвижників екологічної економіки, існує принципово новий напрям сучасної світової науки, котрий в Україні не розкритий і впродовж 32 років майже невідомий [3; 4]. Тож належить вести мову про новітні передумови суспільно-господарського відродження. Проте сучасні науково-прикладні та практичні підходи свідчать про нехтування засад, що базуються на природознавчій, а не політико-економічній основі. Прикладом слугують урядові рішення щодо визначення шкоди і збитків від руйнації, заподіяної народу, економіці і природі України унаслідок збройної агресії Російської Федерації, а також призначені для цього методики [5]. Розвиток наукових положень, які свого часу виклав д-р С. Подолинський, потребує істотно ширшого підходу до цих видів шкоди та збитків. Потрібен розгляд їх відшкодування не тільки через тривалі одноразові репарації, а передовсім завдяки компенсаційним механізмам відродження економіки.

Визначальні стратегії нарощування агропродовольчого потенціалу належить вбачати у реальному та монетарному секторах національної економіки. Стратегією їх розвитку є мобілізація існуючих можливостей та упущених вигід, спрямованих на примноження економічного потенціалу господарюючих суб'єктів, а також використання маргінальних та інших малопродуктивних земель, у т. ч. занедбаних унаслідок війни.

За першим напрямом розвитку реального сектора пропонуємо модель виявлення резервів примноження продовольчого потенціалу. Кінцевою метою запровадження моделі є виявлення резервів капіталізації продовольчого потенціалу. Другий напрям відкриває подальші резерви капіталізації продовольчого потенціалу через виявлення упущених вигід, запобігання яким

здатне сприяти зростанню біоенергетичного потенціалу. Третій напрям розвитку реального сектора у даний час, а особливо у повоєнній перспективі належить вбачати у виявленні резервів земельних ресурсів для нарощування продовольчого потенціалу відповідних територій. Прийнятними об'єктами для освоєння та нарощування продовольчого потенціалу є ресурси земель, занедбаних унаслідок техногенного порушення, забруднення, ерозії чи іншого антропогенного втручання, а також як наслідок війни. Освоєння маргінальних земель має здійснюватися у формі проектів. Попередньою умовою їх здійснення є дослідження маргінальних земель з погляду їх прийнятності для подальшого вирощування зернових культур, освоєння біологічної енергії диких трав та біологічних ресурсів акваторій.

Поряд із розвитком реального сектора для нарощування агропродовольчого потенціалу необхідна модернізація монетарного сектора національної економіки. Фундатор питомо української економічної науки д-р С. Подолинський свого часу заклав природничі основи рятівної для людства парадигми енергетичного бюджету. Спираючись на цю парадигму, він довів, що «війна з усіма своїми атрибутами, тобто регулярними військами, військовими флотами, арсеналами й ін., - є не більш, ніж розкрадання енергії, що є в розпорядженні людства» [6, с.276].

Український інтелектуал спростував поширювану вже в той час думку про те, ніби «війна, перешкоджаючи надлишку населення, збільшує добробут людей, що залишаються» [Там само]. Сьогодні його викриття смертоносної сутності мальтузіанства стає ще актуальнішим. Учений здійснював наукову критику з фундаментальних природознавчих позицій, яких ні в українській, ані у світовій науці за 143 роки до даного часу ніхто не продовжив [6, с.275].

Що більше, інтелектуал ставив на природничу основу принцип компаративності – основоположний для контролю та аналізу витрат, а, точніше, розкрадання енергії людства на ведення війни. Д-р С. Подолинський наголошував: «стало надто очевидним, що загальна сума воєнних витрат є

набагато більшою, ніж сума, потрібна на утримання людей, що гинуть у війнах» [6, с.276]. Акцентування уваги українського науковця сьогодні належить сприймати через зіставлення названих видів витрат, а саме: воєнних витрат та витрат на утримання людей, що гинуть у війнах, вказуючи при цьому, що перший різновид витрат істотно перевищує другий.

Модернізація монетарного сектора має бути сприятливою для повоєнного суспільно-господарського відродження національної економіки та відбуватися на новітніх засадах, започаткованих д-ром С. Подолинським, продовжених акад. В. Вернадським і творчо розвинутих інтелектуалом та правозахисником М. Руденком, а також тими, кого ми іменуємо "апостолами екологічної економіки". Адже нині модифікацію монетарного сектора економіки належить приводити у відповідність глобальним еколого-економічним викликам.

Монетарний підхід М. Руденка продовжує обґрунтований ним природничий підхід до інтерпретації реального сектора національної економіки, особливо актуальний з погляду повоєнного суспільно-господарського відродження. Застосовуючи новітній інструментарій, доречно підтвердити фактично наявні, проте до цього часу не розкриті зв'язки між здобутками подвижників національної та світової фізико-економічної науки, зокрема, нобеліата Ф. Содді та українського інтелектуала М. Руденка [7].

Розкриття сутності грошей за М. Руденком пов'язане передовсім зі з'ясуванням їх наповнення, а також із дослідженням природи додаткової вартості, насамперед її джерела (субстанції). Наприкінці 80-х років ХХ ст. М.Руденко висловив міркування щодо зерна як субстанційного наповнення грошей [1, с.418]. Це тягне за собою ще два завдання. Вони полягають у наданні природознавчих відповідей на основне питання економічної науки, та формулюванні засад інституційної природи грошей [1, с.103, 481].

Дослідницька позиція М.Руденка, оприлюднена понад 20 років тому, продовжує залишатися актуальною до даного часу, особливо у дискусії щодо

сутності грошей. Адже криптовалюти, які з'явилися за час, що минув після висловлених М. Руденком міркувань, не відповідають новітнім вимогам: вони можуть виконувати роль засобу розрахунків, але не еталона вартості благ. Через півтора десятиліття мислитель конкретно довів: якби «еталоном вартості ... зробити тонну або центнер пшениці ... сотні мільйонів земель були б врятовані від голодної смерті» [1, с. 482]. У такий спосіб М. Руденко підтвердив, що висловлені ним положення є рятівними.

Таким чином, результати дослідження проблеми свідчать, що суспільно-господарське відродження має бути адекватним сучасним викликам і здійснюватися через відповідну, а саме еколого-економічну модель, сприятливу для розвитку агропродовольчої сфери. Потрібне визнання енергії прогресу найпосутнішим об'єктом управління та її невідкладне системне охоплення з метою інформаційного забезпечення керованості продовольчого комплексу. Визначальним напрямом нарощування продовольчого потенціалу є розвиток реального сектора національної економіки. Для нарощування агропродовольчого потенціалу поряд із розвитком реального сектора нині також необхідна модернізація монетарного сектора.

Прикладне застосування пропонованих методик відкриває можливості нарощування потужностей продовольчого потенціалу у кілька разів порівняно з досягнутими показниками. Аналіз, здійснюваний за даними фактографічного забезпечення, вибудованого на природничих засадах, покликаний стати інструментом виявлення невикористаних можливостей та упущених вигід, спрямованим на мобілізацію резервів зростання продовольчого потенціалу.

Література

1. Руденко М. Енергія прогресу. Вибрані праці з економії, філософії і космології. Київ: «Кліо», 2015. 680 с.
2. Шевчук В. Природничі засади інновацій в економічній науці: відповіді на виклики війни і повоєнного періоду. Інноваційні ідеї в економічній науці: пошуки вирішення сучасних проблем. Київ: НУКМА, 2022.

3. Сергій Подолинський Вікіпедія URL: https://ru.qwe.wiki/wiki/Sergei_Podolinsky (дата звернення: 07.05.2023).

4. Екологічна економіка Вікіпедія URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Ecological_economics (дата звернення: 07.05.2023).

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 326 «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.05.2023).

6. Подолинський С. Вибрані праці. Київ.: КНЕУ, 2000. 328 с.

7. Shevchuk V. Choice of principles of economic thinking of modern societies: alternatives to meeting viable challenges / New trends in the economic systems management in the context of modern global challenges: collective monograph / scientific edited by M. Bezpartochnyi. Sofia: VUZF Publishing House “St. Grigorii Bogoslov”, 2020. Vol. 2. P. 62–82.

Коваленко О. В., д. е. н., старший науковий співробітник,
завідувач відділу економічних досліджень,

Ященко Л. О., к. е. н., старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу економічних досліджень
Інститут продовольчих ресурсів НААН, м. Київ

ЦІНОВА КОН'ЮНКТУРА ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ 2020–2022 РОКІВ

Сучасна світова економіка функціонує в умовах невизначеності та періодичних кризових явищ: епідемій; кліматичних впливів; фінансово-економічних криз; військових протистоянь тощо. Такі події зазвичай зумовлюють зниження темпів зростання світової економіки і створюють загрозу продовольчій безпеці. Уповільнення економічного розвитку призводить до зростання бідності та підвищення кількості населення, що страждає від недоїдання або відчуває нестачу продовольства [1; 2].

Щодо достатності споживання основних продуктів в Україні, то слід зазначити, що фактичні обсяги споживання за основними групами продовольства впродовж багатьох років не досягають рекомендованих норм, зокрема в 2021 році таке відставання становило: м'яса та м'ясопродуктів – на